

„Ha a felől hallik a harangszó, hideg lesz”

Amiről ma is „mesél” a gúti erdő, az a múlt, a jelen, s talán a jövő

HORNYÁK ANDRÁS

Nyíradony, Gút, Nyíracsaád (HBN)
– Kövér, fekete felhő gomolyog a rengeteg fölött, lehet, hogy havazni fog. Az út menti akácosban őzek pattannak fel, hogy suhanó, szökellő alakjuk mindjárt el is tűnjön a fák között. A Nyírség felől friss erdei illatot hoz a szél. Nem csoda. Ha most valami módon a magasba emelkednénk, a Nyíradony, Nyírlugos, Nyírmártonfalva, Nyíracsaád közötti több mint tízezer hold egybefüggő erdőség látványában gyönyörködhetne a szemünk. Akác, kocsányos tölgy, nyár, éger, fenyő borítja a dímbe-dombos tájat, azt mondhatni: ez a legnagyobb összefüggő alföldi erdőség a magyar történelem kezdetei óta.

A Tamási-rész egyik zárványában, nyolcszáz kvadrátnyi földet, szőlőt, gyümölcsfákat és egy házat találunk. Öregapó módjára pipál a kémény, de alomban van a kert, hősapkásan bóbiskolnak a méhek kaptarai. Mosolygó Jóska bácsi, ahogy a környéken hívják, még aktív kerületvezető erdész korában vette a kis földet. Talán mert már érezte: nem fog tudni a tájtól elszakadni. Így lett. Negyven esztendő után, 1985-ben nyugdíjba ment, de itt él azóta is, bár háza van Debrecenben.

– Szinte a természetben nőttem fel. Edesapám mellett tanultam meg, aki bár Vecseinél volt erdőkerülő, hogy minden időben ember maradjak. Előfordult, hogy az uradalom erdjében rózsás cipelő öregasszonyokkal találkoztunk, ő pedig nemhogy szétszórta volna a fát és kizavarta volna az erdőből őket, mint más, hanem segített nekik. „Elég baj az magának Julcsa néni, hogy öregkorára ide jutott”. Egyszer száz pengőre meg is büntették jólelkűségéért. Nagy szegénység volt a harmincas években ezen a vidéken. Sokszor visszagondolok rá. A Nyíracsaád környéki fakitermelők közül jó ha tíz tudott a tűz köré ülni, megszűnt a szalonnát. A többi csak messziről nézte, és a napraforgó olajával bedörzsölt görhész kenyeret rágsálla.

A fák nyugalma

Aztán elgondolkodva körülnéz a fák között:

– 1940 óta élek Gúton... Nekem a pihenés is ez volt. Az erdő, ami az embernek kedvet ad. Színház, mozi helyett, hét végén is a fák közé szerettem menni, látni, hogy gyarapodnak, hogy az egész élővilág a vaddal, a madarakkal együtt van, s ottan magamba szállva, elgondolkodni a természet dolgain. Csináltuk a véghasználatot is, de valahogy nekem az elmúlást idézte. Jobb szerettem a telepítést...

S így vannak ezzel az erdő íjjabb szerelmesei is. Az arra meg-

A régi turistaházból ennyi maradt, mutatja Pósan Miklós főerdész...

Fotó: Hornyák András

érett erdőt nemcsak azért vágják ki, mert az erdőgazdálkodásban ez az aratás, mert szükség van bútorra, tüzelőre, hanem azért is, mert a „túltartott” erdő korhad, pusztul. Igazi örömük azonban a növekvő erdőben van. Ezért nem csak a „végfelhasznált” helyére ültetnek újat, hanem amennyit csak lehet, új területeket erdősítenek. Erről pedig már Bíró Imre főmérnök szól, az erdészet – trófeákkal díszített – központjában, miközben a kinti csendet cserépkályhában ropogó, hasított akác pattogásához mérjük. A fiatal szakember fafajtákat, a vadállományt, a ritka és közönségesen honos növényeket, gombákat, madarakat veszi sorra. Szavaiból nagy szakmai lelkesedés árad:

– Pedig ha néhány éve még valaki azt mondta volna nekem, hogy én alföldi erdőben fogok dolgozni... – A mondatot azonban nem fejezi be: – Ez a sok mindent megélt erdőség nemzeti kincs. Aki itt élhet, az szakmailag nem panaszkodhat... – S miként a jelent a múltat is kívülről sorolja. Ki hinnené, hogy még csak három éve érkezett:

– A vidék 1047-ben kapta a nevét, amikor a Guth-Keled testvérpár a királytól, hűbéri jutalmul nyerte a vidéket. Az általuk alapított település azonban később ketőszólt kis és nagy, vagy ahogy ma nevezik Belső- és Külső-Gútra. Temploma is épült mindegyiknek, az egyiknek a romjai ma is fellelhetők. Tatárdúlás jött, majd a törökvesz. 1640–50 körül teljesen elnéptelenedett a vidék, csak a végtelen erdőségben elszórt tanyákon volt némi élet. Az erdőnek is hányatott sorsa volt. Korona birtok, aztán a Lónyai család jussa, majd ismét a kincstár szál. Sokáig volt Debrecen város erdeje, s a város jó gazda módjára körbeárkoltá határait. Aztán a háború, majd az államosítás a főbb korszakok. Az erdei tanyák is hol kihaltak, hol újjáéledtek. Részben a természetes gyarapodással, részben az emberi

munka eredményeként az erdő mindig élte a maga életét...

Pósan Miklós főerdésszel, a Vontai-hegyi erdészkerület vezetőjével indulunk Külső-Gútra. Kanycsörgő földúton ropog a csekély hó lábunk alatt. Jobbra erdei és fekete fenyő, balra akácos erdő terül el. Aztán egy tizenöt hektár kocsányos tölgy következik. Amikor elérjük a Nyíracsaád közeli erdészházat, négy kutya közül a legbarátságosabb barna vizsla siet az üdvözlésünkre. A házigazda, Szigeti Imre erdész, vadászvendégekkel van a területen. Felesége, a három gyerekkel, idehaza. A gyerekek pedig a cserépkályha befűtésén fáradoznak, hogy estére meleg legyen.

Nincs becsülete a tanyavilágnak

– Szeretünk itt lakni. Egészséges... – mondja a fiatalasszony, miközben beljebb tessékel – Itt aztán jó levegő van a gyerekeknek. Kocsival én hordom őket az iskolába – mondja, s már indulunk tovább, amikor az ajtó előtt cirmos cicák baráti együttesében egy szőre vesztett szürke, megcsúnyult kutyst fedezünk fel. – Puli. Még abból az időből, amikor juhokkal foglalkoztunk. Nagyon öreg már. Gondoltuk is, el kéne altatni, vagy valami, de sajnáljuk. El van a többivel.

A Nyírmihálydi úton haladunk tovább. A hepehupás ösvény igen-csak feladja a leckét járműnek, vezetőnek egyaránt. Az árnyékos helyen keményre fagyott az út, de időközben elbujt a téli nap és is tengelyig süppedünk. A főerdész szinte minden fát ismer. A sekély hóban dämvad- és öznymokat látunk, aztán megmutat egy kis tisztá területet. Őz éjszakai pihenőhelye volt. E vidéken ritkaságszámba menő lucfenyves mellett haladunk, majd újra tölgyes következik. Kisérőm egy különleges fát mutat. Szelídgesztenyét, a tölgyerdő közepén. Hogy hogy került ide? Ki tudja...

A Vadalma nevű részen tűznél melegebb nyíracsaádiakkal találkoztunk. Szopkó György és Birki János, szabadságukat töltve, „fát csinálnak”:

– Csak úgy baltával. Ami vékonya a kitermelés után itt maradt, abból. Csomókba rakjuk, s ha összegyűlt egy fuvar, úgy fizetjük. Tűzre jó...

Geber Miklós erdészháza a Disznóshegyen valósággal megközelíthetetlen a kuvaszoktól. A férj, szintén oda van az erdőn. A két és fél éves kisfiúval itthon lévő fiatalasszony próbálja megszeliidíteni az erdészlak éles fogú őrizőit.

– Eleinte, este félttem, még most is néha, egy kicsit. De egyébként szeretünk itt lenni, a vadonban.

Egy tölgyesben emlékoszloppal megjelölt helyre megyünk. 1991. október 13-án itt esett el a világrekorder däm bika. Nem elejtették, „elesett”. Ez illik egy világrekorderhez. Aztán felkeressük a régi turistaházat. A szinte földig omlott falak némasága régi, vidám felszólal. Vall. A nyírbélteki vasút felszedése után a turistaháznak sem maradt létalapja. Az egekbe nyúló kilátó áll ma is, lépcsőt azonban nem építettek hozzá, nehogy a felmászó gyerekek leessenek. A háromdombos úton fejezzük be a túrát. A Belső-Gút közelében, akáccal körülvárt hét hold földterület szélén tanya áll. Ide is beköszönünk.

– Őseim földje. Az ott, a rom, apám háza volt – mondja a 71 éves Lázár György, a vasvillára támaszkodva. Az istállót aljazza épp, ahol a lova, egy bikaborjú, meg a juci téhen szénázik. – Felszámolták, de a mostani kormányok előtt sincs becsülete a tanyavilágnak. Pedig azon kéne lenni, hogy villany legyen a tanyákban. Hogy fejlődjenek, mint Nyugaton. A tanya az élet...

– A gyerekek bent laknak Nyíradonyban – mondja a felesége –. Mi meg kínlódunk itt egy darabig. Megszoktuk, ismerjük az itteni világot. Ha a felől hallik a harangszó, akkor – megfigyeltem – hideg lesz, ha e felől, akkor meg eső...